Museum MUTEK

nieuw kunstmuseum in Haarlem

‘Als jongen wilde ik al een museum oprichten’

Zijn droom is uitgekomen. Afgelopen oktober opende Robert van Rhijn in de Wachtkamer Tweede Klasse op het middenperron van station Haarlem museum MUTEK voor toegepaste kunst. Het is het enige kunstmuseum op een functionerend treinstation in Europa.

Het is druk op de perrons van spoor 3 en 6. Reizigers lijken zich niet bewust van het museum dat zich achter het afgeplakte glas bevindt. Binnen valt direct het hoge plafond op met de donkere balken en de decoratieve wandschilderingen. In vitrines staan art nouveau- en art deco-schalen, vazen, lampen en klokken. Museum MUTEK toont onder meer modern design meubels met ontwerpen van Rietveld en Berlage. Buiten klinkt een mededeling voor treinreizigers, een fluitje voor vertrek en een wegrijdende trein.

Robert (30) had al jong interesse in techniek. Hij repareerde mechanische apparaten voor familie en kennissen van zijn ouders. Op zijn dertiende kreeg hij een art nouveau-klok ter reparatie. Hij was gelijk onder de indruk van de kast van de klok. “Wat ontzettend mooi is dit, dacht ik.” Zijn moeder werkte voor een Frans staalbedrijf met het hoofdkantoor in Parijs. Als relatiegeschenk kreeg ze ooit een boek over Frans art nouveau-glas. Robert raakte erdoor gefascineerd. Zijn moeder nam hem mee naar Musée des Arts Décoratifs in Parijs,

‘Met 600 euro kocht ik mijn eerst vaas’

een museum voor toegepaste kunst, design en mode. “Een prachtig museum, het gebouw, de opstelling en de kunst. Het bijzondere aan toegepaste kunst is dat het kunst is met een praktische functie, zoals die art nouveau-klok. Hij is functioneel en esthetisch mooi, een huwelijk tussen techniek en kunst.”

Nederland heeft geen museum voor toegepaste kunst, realiseerde Robert zich. Daar besloot hij verandering in te brengen. Hij begon met het verzamelen van kunststukken. “Leeftijdgenoten wilden later kapper, voetballer of chirurg worden. Mijn toekomstdroom werd een eigen museum voor toegepaste kunst. Dat leek me fantastisch.” Met de zeshonderd euro die hij op zestienjarige leeftijd van zijn ouders kreeg voor een brommer, kocht hij zijn eerste art nouveau-vaas. De kleurige vaas van Daum heeft een prominente plek in het museum vlakbij de entree. Robert loopt erheen. Bovenin een vitrinekast staat de vaas te blinken in het spotlicht. “Kijk hoe mooi.”

ROMMELMARKTEN EN VEILINGEN

Na zijn middelbare school volgde Robert de Reinwardt Academie, een opleiding tot erfgoedprofessional. Een jaar later stapte hij over op een studie kunstgeschiedenis. “Dat was meer in mijn straatje.” Hij ging zich verdiepen in toegepaste kunst en leerde de objecten zoals artistieke meubels, servies en glaswerk steeds beter herkennen. “Ik ontdekte dat op websites met tweedehands artikelen en op rommelmarkten en veilingen op allerlei afgelegen plekken in Europa veel bijzondere kunststukken rondzwierven van gerenommeerde ontwerpers. Ik had verschillende bijbaantjes waarmee ik naast mijn studie zo’n vierhonderd euro per maand te besteden had. Daarmee moest ik mijn verzameling rond zien te krijgen.” Robert had haast, er moest een collectie worden aangelegd. Niet voor zichzelf, maar voor het museum wat hij zo snel mogelijk wilde realiseren. “Tegenwoordig is het een stuk moeilijker om nog mooie objecten te vinden. Veel mensen hebben Google Lens op hun telefoon. Die lens herkent vrij snel wat voor kunststuk het is en welke waarde het heeft.”

Roberts vrienden konden zijn passie wel waarderen en waren benieuwd of het museum er echt zou komen. Sommige kennissen en familieleden van zijn ouders reageerden minder enthousiast. “Dat wordt nooit wat met die jongen” of “alweer een vaas wat moet hij ermee?” waren opmerkingen die ik te horen kreeg. Mijn moeder had er wel vertrouwen in dat het mij zou lukken; ik mocht veel van mijn kunststukken bij haar in huis opslaan.”

Zijn collectie, bestaande uit 942 objecten, is inmiddels rond. Het doel van het museum is de moderne tijd in Europa vanaf ongeveer 1850 tot 2000 aan bezoekers te laten zien. Een museum voor toegepaste Europese kunst geheel gewijd aan vormgeving en *design*. Robert streefde altijd naar een complete verzameling, minimaal één kunststuk in de collectie van architecten en ontwerpers die een bijdrage in die tijd leverden. “Ik heb ook stukken gekocht die ik zelf niet mooi vind, maar die wel thuishoren in het historisch overzicht. Het gaat niet om mijn smaak, een persoonlijke selectie geeft geen objectief beeld.”

FAVORIETE KUNSTSTUKKEN

Naast zijn eerste aanschaf is een glazen art nouveau-lamp met libellen op de kap ook één van zijn favoriete kunststukken. “Deze lamp is heel bijzonder. Ik heb hem gevonden in België op een site met tweedehands artikelen. De eigenaren wisten niet wat ze in bezit hadden. Meestal is de kap gesneuveld, maar deze lamp is nog intact. Ik was al dertien jaar op zoek naar een gaaf model, maar kon die niet binnen mijn budget vinden. Voor zo’n lamp vragen ze al snel tussen 15.000 en 30.000 euro. Deze kostte maar 150 euro.”

Achter bijna elk object zit een verhaal, vertelt Robert. Hij wijst op een vaasje. “Hier is achteraf ruzie over ontstaan. De vrouw die het aan mij verkocht dacht dat het een plateel vaasje van Gouda was. Die zijn niet heel bijzonder. Ze vertelde dat ze een expert gevraagd had de waarde te bepalen, maar dat die nog geen antwoord had gegeven. Desalniettemin verkocht ze het aan mij voor vijftig euro. Later beweerde de expert volgens haar dat het vaasje 1.200 euro waard was. Dat werd een hele discussie.”

Robert toont nog meer favoriete kunststukken. Een kamerscherm uit 1898 ontwerpen door Theo van Hoytema met daarop kaketoes uitgekerfd in hout. “Hier ben ik verliefd op. Er zijn er maar twee van bekend. Eén staat in het Kunstmuseum in Den Haag en de andere staat hier. In het mooie houtsnijwerk zie je duidelijk de invloed van Indonesië.” Hij loopt naar een tweede kamerscherm gekocht in Brussel van een particulier die het niet meer mooi vond. “Deze vind ik ook fantastisch. Het is een ontwerp van Leon Cauvy. De houten panelen zijn gekerfd, je ziet beschilderde berkenbomen met een ooievaar. Hij is wat klein van formaat, waarschijnlijk werd het naast een bad op pootjes gezet voor privacy. Ik vind het niet belangrijk of er 10 of 300.000 stuks van een object zijn. Het gaat mij erom dat het ontwerp goed is. Kijk naar dit grote Van Nelle-winkelblik in geel, rood en blauw. Daar zijn er ontzettend veel van, maar het blijft een prachtig ontwerp in al zijn eenvoud.”

ARTS-AND-CRAFTSBEWEGING

Het afgelopen halfjaar is niet makkelijk geweest voor Robert. Vlak voor de opening van het museum overleed zijn moeder. “Ik ben mentaal nog niet de oude, het valt me zwaar. Gelukkig loopt het museum goed. Er melden zich steeds meer enthousiaste vrijwilligers zodat ik zaken uit handen kan geven en de rust krijg om op te pakken wat nog moet gebeuren. We hebben iets moois neergezet waar mensen blij van worden. MUTEK wordt steeds beter bezocht. Tot nu toe hebben we zo’n 3.500 bezoekers gehad. De doelgroep bestaat over het algemeen uit ouderen, de museumdoelgroep. Die groep is het makkelijkst te bereiken. Er komen ook studenten van de TU Eindhoven en andere opleidingen rond productdesign bij ons voor rondleidingen. In Nederland is dit de enige plek waar ze alles bij elkaar kunnen zien.”

In zijn zoektocht naar een geschikte locatie voor het museum voerde Robert verschillende gesprekken over mogelijke ›

‘Station Haarlem was altijd al mijn lievelingsgebouw’

panden in Eindhoven, die op niets uitliepen. Kasteel Slangenburg in Doetinchem leek de meest geschikte locatie te worden, maar ging plotseling failliet. Uiteindelijk kwam hij bij de voormalige tweede klasse stationswachtkamer op het middenperron van centraal station in Haarlem terecht. De plaats waar hij vandaan komt.
“Ik zag dat hier een bord te huur staan, een mooie ruimte op een bijzondere plek in Haarlem. Dit station was al heel lang mijn lievelingsgebouw. Ik dacht dat er veel animo voor zou zijn om de ruimte te huren, maar dat was niet zo. Na de bezichtiging met de makelaar en het inleveren van een concreet plan, kreeg ik twee weken later te horen dat de NS enthousiast was. Het museum is tot stand gekomen middels een grote crowdfunding en subsidie van Thurkow fonds, Rabobank, Gravin van Bylandt Stichting, Cultuurfonds, Europese Unie, stichting Gifted Art en de J.C. Ruigrok stichting.”

De wachtkamer is ooit ingericht door meubel- en interieurontwerper Jac. van den Bosch. Met zijn zichtbare spanten constructie, decoratieve wand- en plafondschilderingen en glas-in-loodramen, is de ruimte een toonbeeld van de Nederlandse art nouveau. “Het is een mooie monumentale ruimte, een voorbeeld van de industrialisatie. Zonder de uitvinding van de stoommachine had dit station er nooit gestaan. Het is het enige station in Nederland met een mengeling van art nouveau en *arts and crafts*. Dat zie je aan de balken en de pinnen. Deze kunststroming had als uitgangspunt dat constructie schoonheid is. Het moest zichtbaar zijn hoe de bouw in elkaar zit. Er zijn lijnen om de balken heen geschilderd om dit nog eens extra te accentueren. Oorspronkelijk zouden ze kobaltblauw geweest zijn, maar door rook en roet is de belijning in de loop der jaren bruin geworden. De wandschilderingen met plant- en vogelmotieven zijn typische voorbeelden van art nouveau.”

STADSWANDELINGEN

“Station Haarlem is erg goed bewaard gebleven, heel bijzonder. Op het toilet zitten nog steeds de wandtegels uit 1906. Gelukkig is dit station niet in de vernieuwingsdrang gemoderniseerd. In 1975 is het gebouw al een monument geworden. Het is natuurlijk fantastisch dat het station met het museum weer een publieksfunctie heeft en dat mensen het interieur van deze ruimte weer kunnen bewonderen. Het is eeuwig zonde als zo’n prachtig gebouw leeg staat. De entreedeuren, de schilderingen, het marmer, het glas in lood en de barkasten, het is allemaal authentiek. Een minpuntje aan de ruimte is dat er nog geen spijker in de muur geslagen mag worden, en dat sommige mensen het een struikelblok vinden dat ze eerst via de OV-poortjes moeten inchecken met hun pinpas of OV-kaart om bij ons te kunnen komen.”

MUTEK is het enige museum voor toegepaste kunst in Nederland en ook

Tekst: Meta van der Meijden. Fotografie: Christhilde Klein.

‘Toegepaste kunst is functioneel en esthetisch mooi’

het enige kunstmuseum gevestigd op een functionerend station. “We zijn uniek. Bijna honderd jaar geleden had Haarlem een soortgelijk museum in Paviljoen Welgelegen, opgericht in 1877 door de vader van Frederik van Eeden. Het heeft maar vijftig jaar bestaan omdat de provincie het gebouw opeiste. Die collectie toegepaste kunst is helemaal uit elkaar gevallen. Echt zonde.”

Robert wil in de toekomst naast een algemeen overzicht nieuwe tentoonstellingen organiseren over specifieke thema’s.
“Als zo’n expositie meer ruimte vereist moeten we een aantal objecten uit de vaste tentoonstelling tijdelijk opslaan. De losse expositiewanden zijn te verschuiven, we kunnen het interieur steeds opnieuw aanpassen. Voor dat soort tentoonstellingen werken we samen met andere musea en particuliere verzamelaars. Ook heb ik hier op zolder nog vierhonderd kunststukken in eigen bezit. In september start een tentoonstelling over spoorwegaffiches. Een zeer toepasselijk thema op deze locatie. Het is natuurlijk ontzettend leuk als in het museum straks affiches tentoongesteld worden die hier ruim honderd jaar geleden ook hingen. Hiervoor werk ik samen met verzamelaar Arjan den Boer van de website Retours en met Udo Boersma van Van Sabben auctions. Volgend jaar staat een toonstelling op de planning over de vormgeving van de internationale trein. Het concept internationale trein is al in de negentiende eeuw begonnen, denk aan de Oriënt Express. Het is ook een actueel onderwerp gezien de klimaatveranderingen en het milieu. Het internationale treinennet breidt zich steeds verder uit als alternatief voor vliegreizen. We zijn geen spoorwegmuseum, maar gezien onze locatie hier op het station is het een interessant thema en het betreft toegepaste kunst.”

Vanuit museum MUTEK zullen er in de toekomst ook stadswandelingen georganiseerd worden. Robert is in overleg met gids Brigitte van Stigt die veel over architectuur kan vertellen. “Op deze manier laten we zien dat architectuur ook een vorm is van toegepaste kunst. In de Patrimoniumbuurt, rondom het Kleverpark en in de Slachthuisbuurt in Haarlem bevinden zich mooie voorbeelden van de Amsterdamse School. Kortom, plannen genoeg.” ✶

www.museummutek.nl
Openingstijden: woensdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur. Het museum is te bezoeken op het middenspoor van station Haarlem achter de OV-poortjes. De ingangen op het perron van spoor 3 en 6 bevinden zich onder het tegeltableau ‘Haarlem’.
Nu te zien: *100 jaar spoorwegaffiches*.